

520. Szentkirályszabadja, Szobahely
(KÖH 9316)

(Veszprém megye) I

2009. november 27–28-án műszeres lelőhely-felderítést végeztünk a római kori villa felmérésére a Budapesti Corvinus Egyetem tájrendező és kertépítő szakos hallgatóinak részvételével. Kilenc darab 10×10 m nagyságú négyzetet jelöltünk ki, azonban a kedvezőtlen időjárás miatt csak hét négyzetben kaptunk használható eredményeket, és a szakadó eső miatt nem tudtunk tovább dolgozni.

A mérési eredményen azonosítható egy árok vonala, ill. a korábbi művelés (és az 1990. évi erdőtelepítés) során elszántott törmelékek nagy mennyisége. Az elszíneződés alapján akár egy épületet is feltételezhetünk itt, amelynek tájolása (ÉNy–DK-i tengely) nagyjából meg egyezik a földúton észlelt három köves sáv tengelyével, amelyet az eredetileg tervezett 12. négyzetnél felmértünk volna. Semmiképpen sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a terület egykor szántó művelés alatt állt. A kedvező anomáliák miatt azonban mindenképpen számolhatunk ezen, ill. a környező területen egy épület jelenlétével, amelyet további geofizikai felmérések és a légi felvétel majd igazolhatnak.

CSIRKE ORSOLYA

521. Szécsény, Kossuth Lajos utca–Sas utca sarka
(KÖH 72197)

(Nógrád megye) Kú

A Kubinyi Ferenc Múzeum 2009. április 14. és július 31. között feltárást végzett a telken tervezett áruházépítést megelőzően. Első ütemben az áruház területén április 14. és május 25. között kutattunk. Szakfelügyeletet az építkezés további ütemében, május 26. és június 5. között tartottunk. Június 6. és 11. közt támfal építésekor leletmentést végeztünk. A második ütemre a parkoló területén július 20–31. között került sor. Azzal párhuzamosan egy újabb támfal alapozási árkában is leletmentést végeztünk.

Összesen 525 m²-t tártunk fel: 120 sír, 3 cölöplyuk, 3 gödör és 2 árok került napvilágra. A megelőző feltárás nem teljes felületű volt, csak az alapozási árkok, támfalak és pillérek által megbolygatott területekre szorítkozott. A sírok beásásának jelentkezési szintje átlagosan 80 cm, míg maguknak a temetkezéseknek a mélysége 170 cm volt.

A feltárás során több információt gyűjtöttünk Szécsény kora újkori temetőjének elhelyezkedéséről, kiterjedéséről, stratigráfiájáról, használatának idejéről, a kora újkori temetkezési és viseleti szokásokról.

A temető használatának idejét a 18. századra datálhatjuk. A sírok elhelyezkedése, sűrűsége alapján a temető minden irányban jóval túlnyúlik a beépítésre váró ingatlan határain. Északi irányban a temetőhöz tartozott a Kossuth Lajos és Rákóczi Ferenc út sarka és a Liphay Béla Szakközépiskola területe, K felé a Felszabadulás utca, Ny felé a Kossuth Lajos utca vonala, D felé pedig a Magyar utcai szalagházak sora.

A sírok É–D-i irányú sorokat alkothattak. A parkoló területén 7 sorban tudtunk sírokat elkülöníteni. Ezen a részen kizárólag csecsemőket temettek el. A sírok tájolása Ny–K-i és ÉÉNy–DDK-i volt. Az agyagos talajban az esetek többségében a vázrészek teljesen felszívódtak, csak a koporsószőgeket tudtuk megfigyelni. A magas gyermekhalandóság következtében a feltárt sírok fele gyermektemetés volt. Egy esetben egy csecsemőt felnőttre temettek rá. Néhány esetben azonos tájolásban, de kissé eltolva temetkeztek rá korábbi sírra. Az esetek többségében viszont későbbi temetkezésekkel bolygattak meg sírokat. Ilyenkor a tájolások eltérőek voltak: ÉÉNy–DDK, Ny–K, DDNy–ÉÉK. A temetési rítus alapján a város katolikus felekezete használta a temetőt. Emiatt mellékletekben szegényesek a sírok. Ennek ellenére sikerült néhány figyelemre méltó leletet találnunk. A leletek főleg kegyérmek, rózsafüzér gyöngyei, egy féldrágakövekkel díszített aranyozott párta töredéke, féldrágakő berakásos aranyozott süvegdísz. Ruházatra utaló nyomok: egy vagy több sorban bronz- és csontgombok, csizma sarokvasalása, aranyozott szállal átszőtt textilszalagok. Több esetben az elhunyt koponyájánál posztómaradványokat találtunk, melyek sapka vagy párna jelenlétére utalhatnak. Egy esetben bronzolvasóhoz tapadva virágszirmok is megmaradtak.

Az ásatás során előkerült még két É–D-i irányú árok. A szélesebb ároktól K-re is látszott sírfolt, de statikai okok miatt nem tudtunk rábontani. A sírokat az árok vágta. Amennyiben temetőárokra van szó, nem kizárt, hogy a temető méretét csökkentették, ami indokolná a rátemetkezéseket. A 3 cölöplyuk nem tartalmazott leletet. A 3 hulladékgyűjtő közül csak a legnagyobb méretű szolgáltatott késő középkori, kora újkori mázas kerámiaanyagot, valamint állatcsontokat.

Munkatársak: Soós Virág, Bercsényi Kinga, Deák Rita, Györke Réka, Király Attila, Benyó Gergely, Gregor István.

ZANDLER KRISZTIÁN

522. Szécsény, Rákóczi út 113–115.

(KÖH 72485)

(Nógrád megye) Á, Kk, Kú

2009. szeptember 22. és november 4. között próba- és megelőző feltárást végeztünk Szécsényben, az Egészségügyi Központ telkén. A bővíteni kívánt épület mögött a gázvezeték új nyomvonalában, ill. az új, építendő épületrész helyén kutattunk. A nyomvonalban 2 m széles és 12 m hosszú árokban dolgoztunk, melyben 8 közmű roncsolta a lelőhelyet. Egyetlen régészeti jelenséget figyeltünk meg, egy egyenes oldalú és aljú gödröt, melyből csekély Árpád-kori kerámia került elő.

Az új épület helyén nagyobb területet nyitottunk. Részben a korábban elbontott épületek alapozása és egy csatlakozó pince, valamint a szelvény K-i felében, az épület K-i pillérsorainak nyomvonalában két É–D-i irányú közmű bolygatta a lelőhelyet, ezért itt régészeti

kutatást végezni nem tudtunk. A bolygatottság ellenére összesen 43 objektumot tártunk fel. Az Árpád-kori objektumok között kell megemlítenünk több tárolóvermet, melyekből szép számmal gyűjtöttünk kerámiát, többek között fenékbélyeggel ellátott edénytöredékeket. Szintén az Árpád-korba sorolható egy külső kemence, a hozzá kapcsolódó munkagödörrel.

A késő középkori-kora újkori jelenségek között kiemelkedő két földbe mélyített épület. Az egyik egy megközelítően É-D-i tengelyű, ívelt falú pince, D-i vége folyosószerű folytatásban, ívesen végződött. Betöltésében vastag, 30–40 cm-es agyagrétegek váltakoztak vékony barna humuszos agyagrétegekkel, a pincének ez a része eredetileg egészen földbe vájt lehetett. Északi részében lépcsőszerűen kialakított lejáratot dokumentáltunk, mely egy Árpád-kori vermet vágott. Az objektum fala mentén szabályos távolságokban jelentkeztek cölöplyukak, ill. a gádorszerű lejárát oszlopainak nyomai. Az objektum betöltéséből késő középkori, a felső rétegekből 16–17. századi és a bolygatás miatt jelenkori leletanyagot gyűjtöttünk.

A másik nagyobb késő középkori objektum felső körvonalában kerek, teljes mélységében (250 cm) szögletes, a sarkokban négy oldalfalba vájt oszlop nyomával. Az objektum lépcsőzetes lejárata K felé néz, itt a közművek miatt a teljes lejáratot nem tudtuk dokumentálni. Az objektum betöltésében két, jól elkülöníthető átégett réteget figyeltünk meg, a felsőből egy Zsigmond-kori bronzszeton került elő. Az objektumból nagy mennyiségű állatcsontot és kerámialeletet gyűjtöttünk.

A leletanyag a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeumba került.

Munkatársak: Soós Virág és Zandler Krisztián régészek.

GUBA SZILVIA

523. Szigetszentmiklós, Dunára-dűlő (KÖH 43138)

(Pest megye) Ó, B, Á, Kk

2009 májusától októberéig az M0 autót D-i nyomvonalán, Halásztelek és Szigetszentmiklós határában végeztünk megelőző régészeti feltárást az M0 PM-10 jelű lelőhelyen.

A terület két részre osztható. Az É-i, Dunához közelebb eső területen részben őskori tárológödrök és késő középkori beásások, ill. árkok kerültek elő, melyeket mezőgazdasági munkák bolygattak meg. Az É-i terület D-i felében inkább középkori objektumokat találtunk. A két Árpád-kori földbe mélyített ház alja tapasztott volt, kemencéjében kváderkövek és a malomkő töredékei kerültek elő. A házból nagyobb mennyiségű csigavonaldíszes kerámia is napvilágot látott.

Ezenkívül 47 sírból álló késő középkori temetőrészletet tártunk fel. A sírok nagyobb részében koporsószeget találtunk, néhány alkalommal a koporsó famaradványait is megtaláltuk. A csontvázakon az egykori viselet maradványai is dokumentálhatók voltak: párta, különböző

bronz ruhadíszek, ill. egy esetben bronzgyűrű is. A sírok mélysége 1–1,5 m volt, legtöbb esetben nyújtott helyzetben, mellkasra tett kézzel temették el halottaikat. Számottevő a csecsemő- ill. a gyermeksír.

A terület D-i, a sziget belseje felé eső részén, szondázó feltárást végeztünk, amely során főként bronzkori objektumok kerültek elő.

Munkatársak: Jóri Tünde, Merkl Máté régészhallgatók, Bernáth István ásatási technikus.

TEREI GYÖRGY

524. Szigetszentmiklós, Üdülősor (KÖH 33363)

(Pest megye) B, LT, Á

2009. május 18. és szeptember 9. között folytattuk az M5 autópálya PM-5–9 jelű lelőhelyeinek 2008-ban megkezdett szondázó feltárást (090/68, 0162/31, 0165/58 hrsz.).

A 005. lelőhelyen a Dunától távolabb, a településtől mintegy 350 m-re (KÖH 32102), a kora bronzkori Harangedény Csepel-csoport (Kr. e. 2600/2500–2000/1900) népcsoportjának 118 sírja került napvilágra. Többségük urnás és szórt hamvasztásos, egy pedig zsugorított csontvázas volt. Jellemző melléketek: urnák, borítótálak, korsók, csuprok, bögrék, harangedények, tálak, török, csuklóvédő lemezek.

A területen elszórtan kora bronzkori és kelta települések is előkerültek.

A PM-7-es lelőhely K-i felében néhány szétszántott kora bronzkori sír került elő, amelyeket a nagyrévi kultúrához lehet sorolni.

Középkori maradványok az 5., 6., és a 7-8. lelőhelyen kerültek elő. Az egész területen megtalálható árkok és gödrök mellett, a 6. és a 7. lelőhelyen egy-egy, a Dunával párhuzamos kisebb dombháton (időszakos sziget) csoportokban veremházakat, kemencéket, tárolóvermeket, valamint árkokat bontottunk ki. A településrészlet a 12–13. századra keltezhető; az írott forrásokból ismert Szöllős faluval azonosítható, melynek első ismert említése IV. Béla 1246-os adományozó oklevelében található, amely leírja a szintén a Csepel-szigeten fekvő Háros falu határát.

A PM-9 lelőhely (KÖH 33362) a szondázások során negatívnak bizonyult.

HORVÁTH M. ATTILA – ENDRÓDI ANNA – KOVÁCS ESZTER

525. Szigetújfalu, Ercsi-rév, Duna-meder (KÖH 62564)

(Pest megye) B, Ró, Kú

2009. június 10-én szonaras felderítést végeztünk Ercsi és Szigetújfalu határában a lelőhely pontos helyének, kiterjedésének megállapítására. A felderítés során megállapítottuk, hogy a partra merőlegesen két helyen is falszerű jelenség húzódik, melyek közül a D-i jelenség végében a parttal párhuzamosan nagyméretű, szögletes tömbök, a tömbök között falomladéokra emlékeztető jelek látszódtak.